
KRITIKAI SZEMLE

K Ö N Y V E K

KÖNYVBEMUTATÓ

Rovatunkban ezúttal azokat a könyvismertetőket közöljük, melyeket a szerzők olvastak fel az Újvidéki Színház kistermében 1993. december 2-án a Magyar Köztársaság Művelődési és Közoktatási Minisztériumának támogatásával megjelent Forum-könyvek bemutatóján.

SZENTELEKY KORNÉL: NYÁRI DÉLELŐTT

Szenteleky Kornél egybegyűjtött írásainak első kötete 1988-ban jelent meg *Egy fáradt szív szerelmei* címen, és abban az 1914 és 1920 között született, *A Hérb*en megjelent majdnem minden írása került az olvasó elé. Most, Szenteleky Kornél születésének századik évfordulóján illőnek tudtuk folytatni műveinek kiadását.

Értelemszerűen az 1920 után keletkezett művek kerültek sorra. Ez az alig több mint tíz esztendő, amelyben Szenteleky Kornél alkotói kedve lobogott, amikor munkássága kiteljesedett, amikor érdeklődése sokoldalúságának szövegtényeit tette közzé előbb a *Bácsmezei Napló* később a *Reggeli Újság* illetve a *Vajdasági Írás*, *A Mi Irodalmunk* és a *Kalangya* hasábjain. Cikkek, tanulmányok, elbeszélések, regény, jelenetek és színművek, költemények, vers- és prózafordítások mutatják ennek a sokoldalúságnak a műfaji változatait. Tervezve új kötetét, azt gondoltuk, hogy tartalmaznia kellene írónk elbeszéléseit, verseinek gyűjteményét, valamint az életében megjelent két kötetének, az *Úgy fáj az életnek* és az *Isola Bella* regényének szövegét, és lenne a kötet címe *Szeretnék szántani*, amely cím alatt Szenteleky a verseskönyvét szerette volna kiadni. Ezek a szövegek, érveltünk, manapság hozzáférhetetlenek, szövegeinek kötetkiadása nem volt, a legtöbbet az ötven évvel ezelőtti Herceg János gondozásában megjelent hat kis Szenteleky-kötet tartalmazta. Ezek a kötetek ma már könyvritkaságnak számítanak, de ugyanúgy ritkaságszámba megy az éppen harminc évvel ezelőtti megjelent kétkötetes, de nem nagyobb terjedelmű válogatás is. Nyilvánvalóan a mai közönségnek nincs módja betekinteni a jugoszláviai magyar irodalom első korszaka legnagyobb egyéniségének munkásságába, érzékelni e munkásság arányait, sokoldalúságát, sokszínűségét.

Tervezésünket azonban lényeges módon befolyásolta az időközben egybegyűjtött anyag terjedelme és a pályázaton a kiadásra ítélt pénz nagysága. Végül abban egyeztünk meg, hogy csak a novellákat (összesen huszonnolcat) és az *Isola Bella* című regényét tesszük közzé – így is túllépve a terjedelmet megszabó kereteket, és adjuk a *Nyári délelőtt* címet a könyvnek az első – mondjuk így – „vajdasági” elbeszélésétől kölcsönözve, s azért, mert ez lényegét tekintve programírása is.

Igyekezünk a szövegeket a mai filológiai elvárások szerint gondozni, a korabeli, igen alacsony publikációs igények hanyagságait kijavítani, megtisztítani az egykori s az azóta megjelent kiadások örökölte sajtóhibáktól. Utószóval, jegyzetekkel láttuk el a kiadást, az idegen nyelvű mondatokat és szövegrészeket magyar nyelven is tolmácsoltuk, s az *Isola Bella* keletkezéstörténetéhez szolgáltatva adalékot, függelékben adjuk *Sorrentói napló* című szövegét, az *Isola Bella* őscsíráját. A szövegeket Toldi Éva gondozta, a gyűjtés és jegyzetelés munkáját én végeztem.

BORI Imre

HERCEG JÁNOS: RÉGI DOLGAINKRÓL

Nem véletlenül alakult úgy, hogy Szenteleky Kornél összegyűjtött művei után rögtön Herceg János *Régi dolgainkról* című esszékiötétét mutathatjuk be. A Mester után most követői közül a legjelesebből lesz szó, akinek egész gazdag, 1926-tól máig szüntelenül változó és gyarapodó életműve a Szenteleky eszméihez való hűség jegyében alakult. Nem kivétel most megjelent kötete sem, ennek alátámasztására, azt hiszem, előjáróban elég, ha csak egyik cikluscímét idézem: *Táj és irodalom*.

Idegen nyelvű köteteit is ideszámítva ez Herceg Jánosnak éppen a negyvenedik könyve. Regényeinek és elbeszéléseinek sorában már az ötvenes évektől kezdődően feltűnnek azok a könyvek, amelyeket krónikákként, esszékként, helytörténeti emlékeként jelölt meg a szerző. A hetvenes évek óta pedig e naplószerű följegyzések valósággal főmű-fajává váltak az írónak. Ezek között is jelentős helye van a *Régi dolgainknak*, amelyben a Vajdaság, s abban is elsősorban Zombor sokszínű képét rajzolta meg történelmi keresztmetszetében. Megtudhatjuk, hogyan lett várossá Zombor, milyen volt a megyeszékhely élete, kik határozták meg szellemi légkörét. Emlékezetünkbe idézhetjük, hogy zombori volt az aradi vértanú Schweidel József, ott született és élt a gnosztikus filozófiai irányzat apostola, Schmitt Jenő Henrik, valamint a szecessziós festő, Juhász Árpád, aki a gödöllői művésztelepen is járt, és ott született a mindannyiunk számára ismert nyelvészprofesszor, Bárczi Géza is. A híres zomboriakat eleveníti meg Herceg János, mintegy emlékeztetve, hogy a jelentős polgári osztály mellett az értelmiségi réteg is fontos szerepet játszott a kor szellemi arculatának alakításában.

Külön kell szólnunk a *Kisebbségben* című fejezetről. Herceg János, akinek a helytörténeti vonatkozású munkáit dokumentumértéke miatt forrásként használják az itteni kutatók, ezúttal a szemtanú hitelességével beszél a két világháború közötti művelődési életéről, a sajtó helyzetéről, a műkedvelésről. Engedjék meg, hogy egyik írásának néhány sorát idézzem: „A január hatodiki diktatúra kimondta: a sajtó szabad. Aztán hatvan paragrafus sorolta fel a korlátozásokat s az előzetes cenzúrát, úgyhogy a rendszer bármikor eldobozhatta az újságokat. Ezzel a joggal gyakran élt is. Harmadszori eldobzás után a lap megszűnt. Ilyenkor új címmel jelenhetett meg. Jellemző volt a harmincas években a *Jež – Sün – Sün* – című belgrádi satirikus hetilap esete, amely a betiltás után *Ošišani Jež* – Meg-